

Osamostaljivanje mladih u obitelji

Mijo NIKIĆ

Sažetak

Autor obrađuje temu osamostaljivanja mladih u obitelji u doba njihova mladenaštva. U prvom dijelu članka govori se o nesporazumu između roditelja i adolescenata, o poteškoćama s kojima se susreću mladi na putu svog osamostaljivanja, o procesu traženja vlastitog identiteta i o vjerskom odgoju mladih. U drugom dijelu analizirana su tri tipa roditelja prema Knjizi Izlaska: roditelji pretežito autoritarni (faraon); roditelji pretežito nesigurni (Mojsije) i roditelji pretežito pouzdani i sigurni (Bog).

1. Uvod

Čovjek je, od samog časa začeca, a potom i rođenja, biće potpuno ovisno o drugima. Novorođenče ne bi moglo preživjeti bez roditeljske pomoći ili drugih osoba koje ga prihvaćaju, hrane, odgajaju i vole. Međutim, čim dijete malo naraste, ono želi biti samostalno. Svojim pitanjima traži teoretsko objašnjenje svijeta u kojem živi, a svojim ponašanjem želi u praksi iskusiti sve ono što mu padne na pamet. Drugim riječima, što više dijete raste, tjelesno, psihološki i duhovno, ono želi biti sve više samostalno. To je činjenica koju sâm Bog poštuje, pa bi je također i roditelji trebali više uvažavati.

Obraćam se roditeljima koji bi, često i nesvjesno, htjeli da osamostaljivanje njihove djece bude što manje, ali istodobno obraćam se i mladima koji bi htjeli da to osamostaljivanje bude što je moguće veće. Nastojat ću u ovom predavanju obraditi psihološke činjenice i neke biblijske intuicije prema Knjizi Izlaska koje govore o tako važnoj temi kao što je osamostaljivanje mladih u obitelji.¹

Iako bi se o ovoj temi moglo govoriti već od djetetova rođenja, mi ćemo osamostaljivanje mladih pratiti u razdoblju njihova mladenaštva.²

1 U obradi spomenute teme koristim se izvanrednim intuicijama Antonija Raspantija koji u svojoj knjizi *Roditelji i adolescenti* na originalan i zanimljiv način pravi sintezu psihološkog svijeta adolescenta i Izlaska židovskog naroda iz Egipta kako nam opisuju Biblija u Knjizi Izlaska. (Usp. Raspanti, A., *Genitori e adolescenti — verso l'autonomia e la libertà*, Ed. Paoline, Milano, 1994.)

2 Adolescencija ili mladenaštvo je »dob čovjekova psihičkog i tjelesnog razvoja koja nastupa nakon završenog puberteta (oko petnaeste godine) i koja traje do početka zrelosti (u ranim dvadesetim godinama života)... Adolescenti su već postigli spolnu zrelost,

Mladenaštvo predstavlja individualni izlazak iz djetinjstva prema zrelosti. Roditelji bi se trebali s tim pomiriti i podržati svoju djecu na putu traženja svog identiteta. Na žalost, roditelji se najčešće ponašaju kao faraon koji je pod svaku cijenu želio zadržati Mojsija i narod u svojoj zemlji da mu služe. Faraon predstavlja roditelje koji bi željeli zadržati svoju djecu u stanju podložnosti i apsolutne poslušnosti. Sjećamo se egipatskih zala koja su prisilila faraona na zaključak da je pametnije pustiti Mojsija i njegov narod da odu u svoju zemlju, da žive u slobodi. Možda bi mnogi roditelji bili pošteđeni raznih »egipatskih« zala kad bi na vrijeme omogućili svojoj djeci zrelo osamostaljivanje na putu prema slobodi.

2. *Nesporazum između roditelja i djece — adolescenata*

Sukob ili, blaže rečeno, nesporazum između roditelja i njihove djece adolescenta traje, jamačno, koliko i ovaj naš svijet. Drugačiji su samo bili načini izražavanja tog sukoba. Evo kako izgleda jedna tipična djevojka adolescentica. Ide u prvi razred srednje škole. Oblači se ekscentrično. Izmišlja razloge da bude što dulje izvan kuće. Provodi sate na telefonu ili slušanju preglasne glazbe. Spora je kao puž, soba joj je u neredu. Osorna je i neposlušna. Ako je majka pozove na red, obično ne odgovara ili zalupi vratima i zatvori se u svoju sobu. Navečer dolazi otac i doznaje da mu kći nije išla danas u školu. Najradije bi sve pustio kraju, ali, jer joj je otac, zna da mora nešto poduzeti. Majka počinje sa svojim *litanijama*, otac postavlja pitanja, kći ostaje nijema, gleda na drugu stranu. Otac gubi strpljenje, podiže glas, a zatim i šaku. Majka intervenira govoreći da se tako ništa ne postiže. Vrlo brzo dolazi do svađe između muža i žene. On joj prigovara da kći nalikuje njoj, žena ga optužuje da nikad nije bio s djecom. Tako kći dolazi u drugi plan, povlači se u sebe i još više se izolira.

Iako roditelji i njihova djeca žive u istom svijetu, oni imaju različit pogled na taj svijet. Toga, na žalost, roditelji nisu uvijek svjesni i zato dolazi do nesporazuma. Prvi korak na putu boljeg razumijevanja je u tom da svi postanu svjesni kako postoji više točki gledišta, odnosno prihvatiti da moj pogled na svijet nije jedini ispravan pogled. Drugi je korak da se pokuša vidjeti stvari očima drugoga. Često roditelji ne uspijevaju shvatiti probleme svoje djece, pokatkad ih uopće i ne uočavaju. Sveti Ivan Bosco je govorio: »Ako želite da vaša djeca zavole stvari koje vi volite, zavolite i vi stvari koje vaša djeca vole«.

a uglavnom i tjelesnu razvijenost. Međutim, još treba da se i emocionalno razviju, da ovladaju pojedinim intelektualnim operacijama, da se o mnogo čemu informiraju i da steknu izvjesna profesionalna znanja i vještine« (*Psiholgijski rječnik*, uredio Boris Petz, Prosvjeta, Zagreb, 1992., str. 3.).

3. Napuštanje roditelja

»Da dostigne samostalnost i da se doživi odraslim, odgovornim i slobodnim, adolescent se mora odijeliti od roditelja.«³ Da bi u tome uspio, adolescent mora napustiti idealiziranu sliku roditelja i povjerovati da i bez njih može ići sam kroz život. Roditelji koji traže apsolutnu poslušnost i sebe smatraju nezamjenljivima otežavaju, a gdjekad i potpuno sprečavaju normalno dozrijevanje i osamostaljivanje svoje djece. Oni nisu ni svjesni koliko mladog čovjeka košta poduzimanje puta u slobodu i samostalnost.

Jedan od prvih znakova udaljavanja od roditelja jest kritički stav suca prema vlastitim roditeljima: »Moj otac je kao kompjutor, previše racionalan i formalan« ili: »Moja majka je posesivna.«

Na ovakvo i slično ponašanje mladih, roditelji postaju još autoritarniji i stroži i u svom očajničkom nastojanju da zadrže potpunu kontrolu nad mladima, još više pojačavaju njihovu želju za pobunom i napuštanjem obitelji.⁴

Pojedini roditelji u želji da zadrže svoju djecu ovisnima o sebi ne biraju sredstva, a često stvaraju u njima osjećaj krivnje ovakvim ili sličnim riječima: »Svojim ponašanjem ranjavaš majčino srce« ili »Nastaviš li tako, dovest ćeš oca u infarktno stanje.«

4. Poteškoće mladenaštva

Poteškoće koje proživljava mlada osoba slične su poteškoćama putnika koji putuje pustinjom. Na tom putu nema sigurnih oznaka, iznenada ih pijesak prekrije, temperatura se vrlo brzo i dramatično mijenja: vrući dani i hladne noći, malo vode i puno opasnosti koje vrebaju na karavanu.

4.1. Želje, očekivanja, frustracije...

Najčešće frustracije adolescenata su ove: tražiti i ne naći ono što traže; te tražiti i naći, ali potom osjetiti gorčinu u ustima.

Tako i mladi žele što prije odrasti, a kad nastupi to vrijeme, osjećaju se tjeskobno kad se susretnu s raznim problemima neodgovarajućeg fizičkog ili psihičkog rasta.

Također i prvi susreti s osobom drugog spola izazivaju tjeskobu jer adolescent nije siguran da li ga druga osoba stvarno voli ili ga želi samo iskoristiti.⁵

3 Raspanti, A., *nav. dj.*, str. 21.

4 U svom nastojanju da se što više osamostale od svojih roditelja, mladi dolaze lako s njima u sukob i to tako da se dečko usprotivi uglavnom ocu, a djevojka majci (Usp. La Vecchia, M. T., *Elementi di antropologia psicologica: psicologia dell'età evolutiva*, Editrice Pontificia Università Gregoriana, Roma, 1990, str. 146.).

5 Iznoseći svoje nutarnje stanje jedan adolescent se najčešće ovako jada: »Osjećam se

Roditelji koji bi trebali dati podršku i ohrabrenje najčešće nastupaju tako da omalovaže probleme mladih govoreći im da će s vremenom i oni sami postati toga svjesni. Tako se mladi još više razočaraju i dožive kako su svoju žedu morali gasiti gorkom vodom.

4.2. *Krivi identitet*

Idući prema slobodi, u Obećanu zemlju, židovski je narod brzo pošao ukrivo. Zato Bog govori Mojsiju: »Požuri se dolje. Narod tvoj, koji si izveo iz zemlje egipatske, pošao je naopako. Brzo su zašli s puta koji sam im odredio. Napravili su sebi tele od rastopljene kovine, preda nj pali ničice i žrtve mu prinijeli uz poklike: 'Ovo je tvoj bog, Izraele, koji te izveo iz zemlje egipatske'« (Izl 32, 7–8).

Ova biblijska slika savršeno odgovara razdoblju mladenaštva u kojem mladi vrlo brzo pođu naopako odbacujući istinske vrijednosti i ideale koje su imali u obitelji. Želeći biti slobodni, mladi se nekritički olako poistovjećuju s popularnim ličnostima iz svijeta filma, športa, TV, romana, mode, usvajajući ne samo njihov način odijevanja nego i njihov stil života i ponašanja. Radi se dakle o idolima koji po svojoj naravi uvijek razočaraju osobu jer joj ne mogu dati ono što se od njega očekuje. Idol je sve ono što pripada ovome svijetu, a što je dignuto na razinu božanstva, sve ono čemu se čovjek klanja. Budući da idoli po svojoj naravi nemaju božanske attribute, kao takvi nužno razočaraju osobu jer joj ne mogu donijeti sreću koja se od njih očekuje. Ne samo da idoli razočaraju, nego, ako ih se osoba na vrijeme ne oslobodi, donose joj propast.⁶ Idoli u sebi nose laž i smrt. Tako oni nude lažnu sreću i jeftin užitak, a na koncu razočaraju osobu i često joj donose smrt kao u slučaju droge ili AIDS-a.

Ukoliko je riječ samo o prolaznom identificiranju s popularnim ličnostima, roditelji se ne bi trebali u to uplitati. Međutim, ako adolescent počne živjeti kao što njegov idol živi, tj. ako usvoji njegov stil života koji je neprihvatljiv za naš kršćanski stav, onda bi mu roditelji trebali pomoći da shvati kako ne ide u slobodu, nego u ropstvo, kako se klanja zlatnom teletu.

4.3. *Fiksacije i regresije*

Uspoređujući putovanje mladih prema slobodi s hodom židovskog naroda prema Obećanoj zemlji, citirat ću opet jednu misao iz Knjige Izlaska. U pustinji su Izraelci mrmljali na Mojsija govoreći mu: »Oh, da smo pomrli od ruke Jahvine u zemlji egipatskoj kad smo sjedili kod lonaca s mesom i

zburnjeno, lako pocrvenim, previše sam stidljiv, nemam prijatelja, osjećam se strašno usamljen i potišten. Moj život je promašen, ja sam umoran, na rubu društva...«

6 Usp. Lewis, C. S., *I quattro amori: affetto, amicizia, eros, carità*, Jaca Book, Milano, 1990., str. 17.

jeli kruha do mile volje!» (Izl 16,3). Ovim se zapravo htjelo kazati da se židovski narod želio vratiti natrag u Egipat. Kad je u pitanju nutarnji svijet adolescenata, onda je riječ o njihovoj težnji da regresiraju na stanje ovisnosti o roditeljima u kojem se osjećaju sigurniji pred novim izazovima.

Nalazeći se pred velikim izazovima i odgovornosti neki adolescenti traže utočište u svijetu fantazija u kojem je sve moguće postići bez puno truda i odgovornosti. Snovi otvorenim očima jedan su od pokušaja bijega od svijeta stvarnosti koji se ne može živjeti ni kontrolirati u svijet iluzija u kojem se rasterećuje tjeskoba, makar privremeno. Osoba stvara svoj identitet svojim izborom, svojim odlukama i svojim djelima. Nalazeći se pred izazovom stvaranja vlastitog identiteta, adolescent se uplaši, odgađa odluke, želio bi ostati vječni adolescent doživljavajući se nestabilnim i nesigurnim. Međutim, istodobno on želi sačuvati osjećaj svemoći koji je tipičan za malo dijete, misleći da može u životu učiniti sve što zaželi.

Osnovni problem adolescenta je borba za samostalnost i neovisnost. »Adolescent se bori za svoju neovisnost i zbog toga žestoko napada pokroviteljski autoritet odraslih. Ne želi prihvatiti njihove savjete: kako da se odijeva, u što da troši svoje vrijeme, koga da odabere za svoje prijatelje itd. S druge strane, nesposoban je koordinirati svoju nezavisnu djelatnost, budući da nema određenog cilja. Stoga je ponovno upućen na odrasle. Ako im se sad obrati, odnosno vrati roditeljima, moguća su dva ishoda. Ako dobije traženu potporu, ponovno se osjeća sigurnim, ali istodobno i djetetom koje je pobjeglo od borbe za samostalnost. To duboko vrijeđa njegovu samosvijest. Da bi se obranio od toga poniženja, mora se buniti protiv ovakve infantilne regresije. Međutim, takva pobuna protiv sebe znači da priznaje i prihvaća svoju nemoć, dakle upravo to što je pokušao nijekati. Zbog toga izvana traži 'neprijatelja' na kojeg može usmjeriti agresiju. Taj vanjski neprijatelj najčešće su, naravno, opet roditelji.«⁷

Neki adolescenti ne mogu podnijeti tjeskobu koju osjete zbog odvajanja od obitelji pa svu energiju troše na to da sebi što prije nađu nekoga tko će ih podržavati i davati im potrebnu sigurnost. Takvi se vrlo brzo zaruče ili ožene, ali ne zato što su našli pravu ljubav nego zato što više ne mogu podnašati strah od samoće.

Na težnju adolescenata da budu samostalniji i neovisniji, poneki roditelji razvijaju razne psihosomatske bolesti kako bi usporili ili zapriječili osamostaljivanje mladih u obitelji. »Neki roditelji ne uspijevaju podnijeti misao da im sin raste i da više nema potrebe za njima, i katkad reagiraju tako da ga proglase zločestim, nezahvalnim, sebičnim... Drugi su sretni da se mogu riješiti tereta takve odgovornosti i uskrate pomoć i potporu prije nego sin (adolescent) mogne biti bez takve pomoći, izlažući ga tako riziku da se osjeti napuštenim.«⁸

7 Szentmartoni, M., *Svijet mladih* — psihološke studije, FTI, Zagreb, 1989., str. 79–80.

8 Raspanti, A., *nav. dj.*, str. 32.

5. *Proces traženja vlastitog identiteta*

Erich Fromm je tvrdio da je glavna dužnost čovjeka roditi samog sebe. Ne trebamo se čuditi ovoj tvrdnji, osobito ne mi kršćani koji znamo uvjet koji je Isus postavio za ulazak u Kraljevstvo Božje: »Tko se ne rodi nanovo, odozgor, ne može vidjeti Kraljevstva Božjega« (Iv 3,3).

To novo rođenje treba biti psihološko i duhovno. Psihološko rođenje je ostvaraj vlastite samostalnosti i izgradnja stava odgovornosti koja je prihvaćena i življena u slobodi. Duhovno rođenje događa se snagom Duha Svetoga, to je rođenje odozgor, kako kaže Isus u razgovoru s Nikodemom, ono je dar Božji.

Imajući u vidu naslov ovoga izlaganja, obradit ćemo opširnije psihološko rođenje, odnosno traženje svog identiteta. Identitet osobe čini jezgra ličnosti — *Ja* oko kojeg se strukturiraju misli, osjećaji, želje, sudovi, stavovi, ponašanje... Taj nutarnji *ja* daje stabilnost i ravnotežu čitavoj ličnosti. Na početku života jezgra ličnosti ili struktura *ja* nalazi se u jakoj simbiozi s majkom, a poslije s čitavom obitelji. Tijekom razvoja ličnosti *ja* se mora sve više diferencirati i osamostaljivati da mlada osoba postigne svoj identitet i da mogne samostalno i odgovorno donositi životne odluke, te uspostavljati nove značajne, intimne, duboke veze izvan vlastite obitelji. Izgradnja ili dostignuće vlastitog istinskog identiteta jest cilj, kao i Obećana zemlja, prema kojemu treba neprestano težiti, ali koji se rijetko potpuno postiže. Osoba koja se nije znala zrelo distancirati od svoje obitelji ovisi puno o tome što drugi o njoj misle i što prema njoj osjećaju. Troši puno energije na to da bude voljena i prihvaćena od drugih. Afektivne i intelektualne sfere ličnosti su odveć kontaminirane, pomiješane, tako da takva osoba ne može zauzeti jasne i odlučne stavove iza kojih će čvrsto stajati. Jedan slabo izdiferencirani *ja* previše je nesiguran u sebe, egoističan i odlučuje se uglavnom samo za ono što se njemu sviđa. Upravo tako izgledaju adolescenti: preosjetljivi na kritike, gladni ljubavi, pažnje i razumijevanja. Vrlo lako mijenjaju raspoloženje jer nemaju vlastitih mišljenja i uvjerenja. Da zadrže svoja uvjerenja, služe se vanjskim autoritetom kao što je vođa skupine ili neka karizmatička ličnost, ili pak javno mišljenje, moda i sl.

Nasuprot tome, osoba s dobro diferenciranim *ja* sigurna je u sebe i svoje stavove i mišljenja, ali nije kruta i bezosjećajna u svom promišljanju i ponašanju. Rado sasluša drugu osobu i uživlje se u njenu situaciju, te iz njene perspektive vidi stvarnost. Znade samostalno djelovati i u svojim životnim stavovima nije ovisna o pohvali ili kritici drugih ljudi. Takva je osoba odgovorna za svoje čine, iznutra je slobodna i zna uspostavljati zrele odnose s drugima, bez da im bude bolesno podložna ili da njima gospodari.

Da bi postigla takvu zrelost, osoba se mora osamostaliti kako bi naučila biti odgovorna za svoja djela i svoj život. Dužnost roditelja u ovom razdoblju adolescenta jest u tome da pomognu mladima da imaju što više povjerenja u sebe. Roditelji se ne bi trebali bojati raznih »pobuna« svojih adolescenata, čak što više, trebali bi biti jako zabrinuti kad njihova djeca ne bi pokazivala nikakvih znakova »pobune«, jer bi to mogao biti znak da su se njihova djeca, odnosno adolescenti odrekli borbe za samostalnost, za rast i slobodu.⁹ Roditelji bi trebali svoje adolescente ohrabrivati na putu njihova osamostaljivanja da bi što prije naučili zrelo misliti *svojom glavom* i donositi odgovorne životne odluke.

Dijete koje je odveć razmaženo i zaštićeno u obitelji u velikoj je opasnosti da bude objekt neprekidne pozornosti i brige. Takva osoba je u opasnosti da nikad ne izgradi svoj identitet. U velikoj je opasnosti da se kasnije izolira iz angažiranog i zahtjevnog života i da samo u pasivnosti nalazi olakšanje i utjehu.

6. *Privlačnost i strah od slobode*

Želja svakog adolescenta je da postane slobodan, da samostalno odlučuje o tome što će raditi i kako će se ponašati. Pitanje koje nam se ovdje nameće glasi: je li dovoljno pobuniti se protiv roditelja i pobjeći od kuće da se postane slobodan?

Slobodna je ona osoba koja ima svoju *kičmu*, koja se ne povodi za bezličnom masom koja ne misli *svojom glavom*. Slobodna osoba upravlja svojim koracima, ima hrabrosti suočiti se s poteškoćama života, znade i može bez većih tjeskoba ostati sama kad je to potrebno.

Sloboda je po svojoj naravi zahtjevna i traži od svakog pojedinca veliku odgovornost. To je često za mlade prevelik teret koga se boje i od kojeg na razne načine bježe.

6. 1. *Bijeg u automatizam*

Adolescenti koji napuštaju afektivnu vezu sa svojom obitelji, boje se odgovornosti zahtjevne slobode, vrlo brzo postaju žrtve raznih institucija, sekta ili prijatelja kojima se bez pogovora podlažu. Lider skupine ili idol iz svijeta športa ili filma postaje autoritet kojemu se mladi često slijepo podlažu.

9 Usp. Josselyn, I. M., *L'adolescente e il suo mondo*, Firenze, G. Berbera, 1964., str. 64.

6. 2. *Bijeg u destruktivnost*

Mladi bježe u destruktivnost odnosno rušilačko ponašanje zato što ne mogu podnašati svoju nemoć i osamljenost. Nezrela osoba je sklona nadvladavati svoju nemoć uništavajući objekt koji joj stvara osjećaj nemoći. Poznato je da se mladi po raznim gradskim četvrtima ujedinjuju u svoje klape ili bande da bi lakše ostvarili svoje destruktivne ciljeve postajući agresivni prema drugim osobama ili stvarima. Iako se svojim agresivnim ponašanjem žele predstaviti hrabrima i jakima, u biti je posrijedi njihova nesigurnost i nemoć koja se maskira odnosno zaogrće destruktivnošću.

6. 3. *Bijeg u konformizam*

Taj obrambeni mehanizam najviše upotrebljava upravo naše današnje društvo. »Pojedinaac prestaje biti on sam i usvaja u svemu i za sve tip osobnosti koji mu se nudi ptuem sredstava društvenog priopćavanja i kulturnih modela postajući upravo onakvima kao i svi ostali odnosno onakvima kako ih društvo zamišlja da bi trebali biti.«¹⁰

U slučaju bijega u konformizam neće se više osjećati tjeskobnim, ali će za to mladi morati platiti veliku cijenu, svojevrsni gubitak svog *ja*, svoje slobode. Potreba da se slijedi ista moda, nosi ista odjeća, sluša ista glazba, posjećuje isti diskoklub, samo su neki od pokazatelja bijega mladih u konformizam.

7. *Osamostaljivanje mladih i vjera*

Poznata je činjenica da mladi u pubertetu proživljavaju također i burne vjerske sumnje i krize. U mladenaštvu se vjerske sumnje raspliću tako da se osobna vjera utvrđuje ili se sasvim zanemaruje.

»U odnosu prema Crkvi većina mladih ne pokazuje neku osobitu crkvenost. Crkva im naime izgleda previše konzervativna, ukočena i pretjerano zahtjevna ustanova. Pohađanje crkve im je uglavnom dosadno. Oni bi htjeli debate i diskusije, a Crkva im nudi dogme. Oni traže punu ravnopravnost, a u Crkvi nalaze hijerarhiju. Zahtijevaju slobodu, a nailaze na crkvene moralne zakone. Na liturgiji očekuju dinamiku i modernu glazbu, a dočekuju ih rubrike i koral. Tek malom broju mladih uspije potpuno poistovjećivanje sa svojom Crkvom.«¹¹

Što se tiče metoda u vjerskom odgoju mladih, Silvio Riva savjetuje da se odgoj usmjeri u ovim glavnim pravcima:

- »– mladima pružati vjeru personificiranu u osobi Isusa Krista;
- dati njihovu životu svjedočko značenje;

¹⁰ Raspanti, A., *nav. dj.*, str. 42.

¹¹ Bezić, Ž., *Razvojni put mladih* — djetinjstvo i mladost, UPT, Đakovo, 1989., str. 213.

- otkriti im tajnu kršćanske ljubavi;
- pomoći im u postizanju njihove ljudske zrelosti.¹²

U naviještanju vjere mladima iznimno je važno da im se predoči Bog kao Bog ljubavi koji dira ljudsko srce, koji se zanima za čovjeka, koji mu je blizak u svemu, posebice u njegovoj patnji i radosti. Bog kojeg mladi prihvaćaju jest Bog koji ugodno iznenađuje svojom snagom i ljubavlju, Bog koji prašta i daruje istinsku radost duši. Najbolji način da aktiviraju svoj vjerski život sastoji se u tome da im se navijesti Isus Krist kao najostvarenija osoba svih vremena, kao Put, Istina i Život, kao ljubav od koje nema veće, kao Boga kojega možemo gledati i na životu ostati.¹³

8. Tri načina kako biti roditelj

Među tisuću načina kako se može biti roditelj, čini se da se ova tri posebno izdvajaju. To su: roditelji pretežito autoritarni; roditelji pretežito nesigurni i roditelji koji su pretežito osobe povjerenja.

8.1. Roditelji pretežito autoritarni (faraon)

U odnosi prema Židovima faraon djeluje putem zabrana, zapovijedi i prisilnog nametanja svoje volje. Svojim stavom zagorčava život izraelskom narodu i postupa okrutno. Izričito kaže: To su lijenčine i neće raditi. Nakon što je narod napustio Egipat, faraon ga progona i na kraju završava propašću u moru: faraon i njegovi konjanici.

Autoritarni roditelji govore o svojoj djeci kao faraon o židovskom narodu: žale se na svoje adolescente i optužuju ih za lijenost i razuzdanost. Prisutnost svoje djece koja rastu takvi roditelji doživljavaju kao problem, kao neki teret koji ih ugrožava. Roditelji koji pripadaju ovome tipu postupaju sa svojom djecom kao sa svojim vlasništvom. O svemu žele oni odlučivati umjesto svoje djece. Ne žele ni slušati razloge svoje djece koja misle drukčije. Takvi roditelji ne predlažu niti vole raspravljati nego samo naređuju i zahtijevaju. Takvo svoje ponašanje opravdavaju govoreći da danas stvari idu loše jer se više ne zna tko zapovijeda a tko treba slušati. Takvi roditelji ne dopuštaju djeci potrebnu slobodu i autonomiju, s njima ne vode dijalog, jednom riječju zagorčavaju im život pod maskom prevelike brige za njih. Takvi roditelji ne znaju se afektivno približiti svojim adolescentima, oni njih ne slijede nego ih progone kao faraon Židove.

Sudbina autoritarnog roditelja ista je kao i ona faraonova: propasti i utopiti se u vodama Crvenog mora.

12 Riva, S., *La direzione spirituale nell'età dello sviluppo*, Brescia, 1967., str. 139.

13 Usp. Odorico, de R., »Profilo religioso-spirituale dell'adolescente«, u: AVANTI-BALDO-CUPIA..., *Adolescenza — una stagione importante per la vita*, Edizioni Paoline, Milano, 1992., str. 183–200.

8.2. *Roditelji pretežito nesigurni (Mojsije)*

Mojsije simbolizira tip roditelja koji su pretežito nesigurni. Oni postavljaju pitanja poput ovog: Tko sam ja da bih to mogao učiniti, što ću odgovoriti kad me to i to upitaju? Takvi se roditelji boje da ih djeca neće poslušati i da im neće vjerovati. Jednostavno žele uvjeriti sebe i druge da su nedorasli situaciji u kojoj se nalaze, poput Mojsija koji je želio izbjeći poslanje koje mu je Bog namijenio.

Tjeskobni i u sebe nesigurni roditelji postavljaju djeci neprestano neka pitanja, ali ne zbog stvarnog zanimanja za svoju djecu, nego više zato da umire svoju tjeskobu i brigu. Za njih je silno važno što će drugi reći za njih; jesu li dobri ili loši roditelji. Jako se boje da ne pogriješe i u tom strahu često ne znaju kako se treba ponašati i kako treba postupati sa svojom djecom, što im treba odgovoriti, nije im jasno što smiju a što ne smiju dopustiti svojim adolescentima.

Takvi roditelji ne znaju samostalno djelovati pa zato neprestano traže tuđu pomoć i podršku raznih psihologa i pedagoga, poput Mojsija koji se oslanjao na Arona. Pretežno nesigurni roditelji rado čitaju i skupljaju razne formule dobrog odgoja, ali poslije sve pokvare jer ih se drže doslovno, ne znaju ih primijeniti na konkretnu situaciju svoje djece.

8.3. *Pretežito pouzdani i sigurni roditelji (Bog)*

Prema Knjizi Izlaska, Gospodin (Jahve) kaže: »Promatrao sam svoj narod (...) čuo sam njegov juk (...) poznajem njegove patnje (...) došao sam da ga oslobodim« (Izl 3,7–8).

Ključne riječi, odnosno čitavu strukturu najboljeg odgoja nalazimo u citiranim rečenicama samog Gospodina. To je njegova psiho–pedagogija: promatrati, slušati, upoznati, intervenirati. To je idealna pedagogija koju primjenjuju idealni roditelji kojih, na žalost, u stvarnom životu nema. Pa ipak mi govorimo o idealnoj pedagogiji jer je moramo barem poznavati u teoriji, a u pratkičnom životu idealnim roditeljima su najbliži oni koji su svjesni svoje mnogostruke ograničenosti. Prema onome što nas Gospodin poučava vidimo ova četiri temelja na kojima se temelji kuća dobrog, zapravo, idealnog odgoja: promatrati, slušati, upoznati, intervenirati.

8.3.1. *Promatrati*

Promatrati znači gledati s pomnjom i s velikim zanimanjem. Stvarno promatranje uključuje u sebi diskretnu, a ne nametljivu nazočnost. Promatrati ne znači nadgledati. Adolescentima je veoma neugodno kad ih se nadgleda kao malu djecu.

Promatrati zapravo znači gledati osobu očima punim ljubavi i razumijevanja. Djeca vrlo brzo uoče kad ih roditelji fiksiraju svojim očima i kad ih kritički prosuđuju ili osuđuju svojim pogledom. Teško je naučiti zrelo promatrati drugu osobu. Teško se, naime, osloboditi predrasuda koje imamo o nekoj osobi koju promatramo. Mi sve gledamo kroz naočale naše prošlosti. Afektivne rane koje su nam drugi zadali imaju silnu moć da oboje naočale kroz koje promatramo dotične osobe. Promatrati zapravo znači susresti se s pogledom druge osobe, uspostaviti s njom kontakt, dodirnuti se očima.

Promatrati zapravo znači početi uočavati sve one male i velike signale koje nam djeca šalju svojim tijelom, očima, glasom... Po njima se najbolje dotiče nutarnje stanje osobe makar ona o tome ne govorila svojim riječima.

8.3.2. *Slušati*

Onaj tko zna slušati nema potrebe da bude napadački i da se bori. Oni koji slušaju, oni se ne svađaju, a oni koji se svađaju oni ne znaju slušati. Začetnici Gestalt–terapije uvjeravaju nas da nije dobro reći: »Govorim ti ono što tebi treba, što je za tvoje dobro«, nego trebalo bi reći: »Slušam ili pokušavam čuti što ti zapravo želiš.« Koliko puta roditelji kažu djeci: »Pa ti me uopće ne slušaš.« Pitanje je koliko su prije roditelji slušali i osjetili prave potrebe svoje djece. Mnogi dok slušaju odmah pripremaju kontra–napadaj. To nije zrelo slušanje.

Za dobro slušanje potrebno je stvoriti nutarnji prostor, osloboditi se što je moguće više od jakih osjećaja i predrasuda, staviti se u pasivno, osjetljivo stanje duha koje ne osuđuje nego pokušava razumjeti osobu koja govori. Dobro i konstruktivno slušati znači otvoriti dobro ne samo uši nego i oči koje mogu vidjeti ono što ušima promakne. Netko je lijepo rekao da nam je dragi Bog dao jedna usta a dva uha zato da manje govorimo a više slušamo. U prilog ovoj narodnoj mudrosti govori i osnovni princip u psihoterapiji koji kaže da bi psihoterapeut trebao 80 posto vremena slušati svog pacijenta, a samo 20 posto od sveukupnog vremena posvećenog pacijentu, govoriti.

8.3.3. *Upoznati*

Mnogi roditelji griješe kad misle da upoznati svoju djecu znači naći objašnjenje za svako njihovo ponašanje. Zbog toga mnogi roditelji traže uvijek ono »zašto« za svako ponašanje svoje djece. Često pogrešna interpretacija ponašanja daje pogrešnu sliku djeteta s teškim posljedicama za dalji dijalog. Interpretacija ponašanja često znači hladno znanje, bez dubokog razumijevanja nutarnjeg pravog stanja osobe. Pravo poznavanje znači približavanje osobi, znači ulaženje u nutarnji svijet osobe. Roditelji će moći

upoznati svoju djecu ako ih budu znali osloboditi onog nepotrebnog strahopoštovanja, odnosno ako budu znali stvoriti atmosferu slobode i povjerenja.

8.3.4. *Intervenirati (nešto učiniti)*

Mnogi roditelji kad dođu u nepriliku sa svojom djecom odmah se upitaju: što trebam sada činiti, kako treba intervenirati. Nije lako naučiti ne intervenirati. Praksa je pokazala da što više interveniraju roditelji, manje inicijative uzimaju djeca. Što više roditelji interveniraju i zahtijevaju, to djeca manje čine. Gdjekad je očito da roditelji trebaju intervenirati i na vrijeme upozoriti mlade na neprihvatljivost njihova ponašanja. Međutim, roditelji često interveniraju u jakom afektu, impulsivno i agresivno i tako učine više štete i sebi i svojoj djeci. Ako su roditelji pod utjecajem jakih negativnih emocija, onda je bolje da ne interveniraju odmah.

Ne intervenirati ne znači nemati interesa za djecu, nego oduprijeti se nutarnjoj prisili da interveniramo i učinimo ono što bi djeca trebala učiniti. Ne intervenirati znači oduprijeti se prisili da vičemo, galamimo na djecu, da ih plašimo, kritiziramo i sl. Ne intervenirati znači znati se zauzdati i pustiti da djeluje šutnja, da dođe prikladno vrijeme. Bog kao najbolji pedagog u odgoju svog naroda ne intervenira uvijek kad bismo mi to očekivali. On pokazuje svoju prisutnost tako da se ne pokazuje.

Intervenirati znači pomoći osobi da pronađe pravo rješenje i podržati je da ga primijeni u svom životu. Intervenirati znači pomoći adolescentu da dobro postavi svoj problem, da bude što je moguće više objektivan, zatim pomoći mu da pronađe najbolje rješenje, pustiti mu da bude kreativan. Da sâm nauči procjenjivati razna rješenja i odabirati ona najbolja.

9. *Zaključak*

Na putu svoga osamostaljivanja koji ga toliko privlači, adolescent mora proći sve one muke i tjeskobe koje je proživio i izraelski narod idući prema Obećanoj zemlji. Tako i adolescent mora učiniti iskorak koji je početak velikog izlaska iz ovisnosti o roditeljima prema novoj slobodi. Na tom putu mora se suočiti sa zastrašujućim vodama Crvenog mora novog *Ja* koji se rađa, mora prijeći svoju nutarnju pustinju da dostigne svoju samostalnost i neovisnost.

Dvostruka opasnost vreba na mladu osobu koja započne put svoga osamostaljivanja. Budući da se nalazi u pustinji, daleko od Egipta, a još dalje od Obećane zemlje, adolescent je u velikoj napasti da se vrati u sigurnost stare zemlje, da regredira na stanje djetinje ovisnosti o roditeljima, da se zaustavi na putu odrastanja. Druga opasnost je u napasti da zanemari ili odbaci istinske ideale i da se počne klanjati idolima, lažnim božanstvima.

Zar nije razarajuća droga, alkohol i neumjereni i grešni seksualni užitak koji često i olako donese AIDS, simbol zlatnog teleta kojemu su se i Židovi klanjali i koje ih je konačno odvelo u propast.

Uza sve te opasnosti treba priznati kako je mladenaštvo čudesno lijepo životno razdoblje u kojem se prelaze granice, osoba nadilazi sebe, ničim se potpuno ne zadovoljava jer traži novo nebo i novu zemlju.

**GROWTH OF INDEPENDENCE OF THE YOUNG
WITHIN THE FAMILY**

Mijo Nikić

Summary

The autor discusses the subject of young people on the way to independence in the family during the period of adolescence. The first part of the paper treats the misunderstandings between parents and adolescents, the difficulties young people encounter on the way to independence, the process finding their own identity, and the religious education of young people. The second part is an analysis of three types of parents according to the Book of Exodus: parents being mainly authoritative (pharaoh), parents being mainly uncertain (Moses), parents who are mainly reliable and infallible (God).